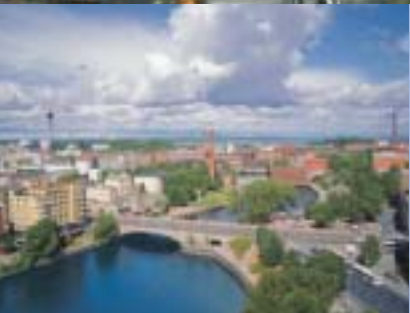

HELSINKI

ESPOO

TAMPERE

VANTAA

TURKU

OULU

Suuret kaupunkimme -tilasto-
julkaisu on järjestyksessä toi-
nen, suurimpien kaupunkien
kaupunginjohtajien toimeksian-
nosta tuotettu raportti. Julkaisu
on valmistunut kaikkien kuuden
kaupungin yhteistyönä.

SUURET KAUPUNKIMME

Tilastollisia erityispiirteitä **2004**

Tiedustelut

Helsingin kaupunki
Sini Askelo, puh. (09) 169 3180
sini.askelo@hel.fi

Annikki Järvinen, puh. (09) 169 3191
annikki.jarvinen@hel.fi

Helsingin kaupungin tietokeskus
PL 5520
00099 Helsingin kaupunki

Espoon kaupunki
teuvo.savikko@espoo.fi

Tampereen kaupunki
sirpa.koppa@tt.tampere.fi

Vantaan kaupunki
hannu.kyttala@vantaa.fi

Turun kaupunki
kalervo.blomqvist@turku.fi

Oulun kaupunki
timo.makitalo@ouka.fi

SUURET KAUPUNKIMME

Tilastollisia erityispiirteitä **2004**

HELSINKI 2004

Taitto
Annikki Järvinen

Kansi
Raoul Charpentier

Kansikuvat
Helsingin kaupungin kuvapankki: Mannerheimintie / Harald Raebiger
Tall Ships kilpailu / Kimmo Kiviranta
Muut: Espoon, Tampereen, Vantaan, Turun ja Oulun kaupungit

Painoyhteydet
Tarja Sundström

Paino
Yliopistopaino, Helsinki 2004

ISBN 952-473-362-5

Sisällys

Esipuhe ·····	5
1. Väestö ·····	7
2. Asuminen ·····	11
3. Elinkeinorakenne ·····	13
4. Työmarkkinat ·····	16
5. Koulutus ·····	19
6. Hyvinvointi ·····	21
7. Kulttuuri ·····	25
8. Kuntatalous ·····	27
9. Tulot ·····	29
10. Vaalit ·····	31
11. Vertailut ·····	33
Taulukkoluetelo ·····	37
Kuvioluettelo ·····	39

ESIPUHE

Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa asui vuoden 2003 lopussa lähes 1,5 miljoonaa asukasta eli 28 prosenttia kaikista suomalaisista. Suurkaupunkiseudut ovat myös merkittäviä talouden ja elinkeinotoiminnan keskuksia. Oulun, Turun, Tampereen ja Helsingin seutujen osuus maamme bruttokansantuotteesta on 46 prosenttia ja suuret kaupungit työllistävät 37 prosenttia maamme väestöstä. Kaupunkilaiset saavat elantonsa muuta maata useammin palveluelinkeinoista ja niiden työpaikkaomavaraisuus on korkea. Yksityinen sektori työllistää yli puolet työvoimasta ja sen merkitys on suurissa kaupungeissa suurempi kuin koko Suomessa. Talouden myönteistä kuvaa on synkentänyt kuitenkin kasvun hiipuminen erityisesti suurille kaupungeille tärkeillä toimialoilla.

Asukkaiden koulutustaso on korkea ja tulotaso ylittää lähes kaikissa kaupungeissa muun maan keskiarvon. Myös taloudellinen huoltosuhte on suurissa kaupungeissa edullisempi kuin koko maassa. Näiden myönteisten piirteiden ohella myös monet huono-osaisuuden indikaattorit näyttävät suurten kaupunkien arjessa selkeämmin ja voimakkaampina kuin muualla Suomessa. Toimeentulotukeen joudutaan turvautumaan suurissa kaupungeissa muuta maata useammin, poikkeuksena Espoo. Asunnottomuutta esiintyy koko maata

yleisemmin kaikissa suurissa kaupungeissa Oulua lukuun ottamatta.

Kuntalaisten aktiivisuutta kotiseutunsa asioihin kuvaava äänestysvilkkaus oli vuonna 2000 suurissa kaupungeissa muuta maata alhaisempi ja vain noin joka toinen asukas äänesti. Eduskuntavaaleissa aktiivisuus taas kohosi ja oli suurissa kaupungeissa – Oulua lukuun ottamatta - vilkkaampaa kuin muualla Suomessa.

Tässä julkaisussa kuvataan kuuden suurimman kaupungin viime vuosien kehitystä tilastojen avulla, vertaamalla kaupunkeja toisiinsa, muuhun Suomeen ja muihin Pohjoismaiden kaupunkeihin.

Julkaisu on suunniteltu ja toteutettu Helsingin, Espoon, Vantaan, Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkien tilasto- ja tietopalveluasiantuntijoiden yhteistyönä. Tekstien kirjoittamiseen ovat osallistuneet allekirjoittaneiden lisäksi tutkijat Petri Lintunen ja Tuula Miettinen Espoosta sekä erikoistutkija Heikki Helin Helsingistä. Julkaisun toimittamisesta ovat vastanneet yliaktuaari Sini Askelo ja tilastosihteeri Annikki Järvinen Helsingin kaupungin tietokeskuksesta, lämpimät kiitokset kaikille.

Helsingissä marraskuun 3. päivänä 2004

Vs. tietohuoltopäällikkö Leila Lankinen
Helsingin kaupungin tietokeskus, tilasto- ja tietopalveluyksikkö

Tutkimuspäällikkö Teuvo Savikko
Espoon keskushallinto, kehittämis- ja tutkimusryhmä

Tutkija Sirpa Köppä
Tampereen talous- ja strategiaryhmä, tilasto- ja tutkimuspalvelut,

Tietopalvelupäällikkö Hannu Kyttälä
Vantaan keskushallinto, tilasto- ja tutkimusyksikkö

Aktuaari Kalervo Blomqvist
Turun kaupunginkanslia, tilasto- ja tutkimusryhmä

Arviointipäällikkö Timo Mäkitalo
Oulun keskusvirasto, tilasto- ja arviointitiimi

1. Väestö

Vuoden 2003 lopussa Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa asui yhteensä 1 469 553 henkilöä. Vuosina 1990-2003 väestön määrä suurissa kaupungeissa on kasvanut tasaiseen tahtiin. Vuonna 2003 suurissa kaupungeissa asui yhteensä lähes 1,5 miljoonaa kaupunkilaista. Suurten kaupunkien väkiluvun osuus koko maan väestöstä on vastaavasti noussut 25 prosentista 28 prosenttiin.

Suurten kaupunkien väestön määrän ja osuuden viimeaikojen voimakkain kasvu tapahtui vuosina 1994 -1998 ja kasvu on

hidastunut erityisesti 2000-luvun alkuvuosina. Suurten kaupunkien väestöosuuden kasvun hidastumiseen on erityisesti vaikuttanut Helsingin väestönkasvun pysähtyminen vuonna 2002. Helsingin väestön osuus suurten kaupunkien yhteenlasketusta väestöstä on yli kolmasosa, joten muutokset Helsingin väestökehityksessä vaikuttavat voimakkaasti suurten kaupunkien kokonaiskehitykseen.

Vuoden 2003 lopussa suurten kaupunkien ikärakenne on edelleen nuori muuhun Suomeen ja koko maahan verrattuna.

Taulukko 1.1 Väestön osuus koko maahan verrattuna 1990-2003

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Tampere	Turku	Oulu	Suuret kaupungit yhteensä	Muu Suomi	Koko maa
1990	9,9	3,5	3,1	3,5	3,2	2,0	25,1	74,9	100
1991	9,9	3,5	3,1	3,5	3,2	2,0	25,2	74,8	100
1992	9,9	3,5	3,1	3,5	3,2	2,0	25,3	74,7	100
1993	10,0	3,6	3,2	3,5	3,2	2,1	25,5	74,5	100
1994	10,1	3,7	3,2	3,5	3,2	2,1	25,8	74,2	100
1995	10,3	3,7	3,3	3,6	3,2	2,1	26,2	73,8	100
1996	10,4	3,8	3,3	3,6	3,3	2,2	26,5	73,5	100
1997	10,5	3,9	3,3	3,7	3,3	2,2	26,9	73,1	100
1998	10,6	4,0	3,4	3,7	3,3	2,2	27,2	72,8	100
1999	10,7	4,1	3,4	3,7	3,3	2,3	27,5	72,5	100
2000	10,7	4,1	3,4	3,8	3,3	2,3	27,7	72,3	100
2001	10,8	4,2	3,5	3,8	3,3	2,4	27,9	72,1	100
2002	10,8	4,3	3,5	3,8	3,4	2,4	28,1	71,9	100
2003	10,7	4,3	3,5	3,9	3,4	2,4	28,2	71,8	100

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

Alle 30-vuotiaiden osuus väestöstä ylittää kaikissa suurissa kaupungeissa maan keskitason ja varsinkin muun Suomen tason. Erityisen suuri osuus alle 30-vuotiaita on Oulussa ja Espoossa, joissa osuus nousee yli 40 prosentin ja Helsingissä, missä osuus on kaupungeista alin, alle 30-vuotiaita on 37 prosenttia.

Eläkeikäisten yli 65-vuotiaiden osuus jää suurissa kaupungeissa vastaavasti muuta Suomea ja koko maata alemmaksi, poikkeuksena Turku, missä eläkeikäisten osuus nousee samalle tasolle muun Suomen kanssa 16,6 prosenttiin.

Parhaassa työiässään olevien 30 -64-vuotiaiden osuus nousee edellisen seurauksena pääkaupunkiseudun kaupungeissa 50 prosentin tietämille. Tampereella, Turussa ja Oulussa sen sijaan 30 -64-vuotiaiden osuus jää 44 -46 prosentin välille ja alittaa muun Suomen ja koko maan tason.

Vuodesta 1990 lähtien 14 vuoden aikana suuret kaupungit ovat kasvaneet huomattavasti koko maahan ja varsinkin muuhun Suomeen nähden, jonka väestön määrä pysyi tämän kauden ajan likimain ennallaan. Eniten ovat kasvaneet Espoo, 29 prosenttia ja Oulu, 24 prosenttia, vähiten taas Turku, jonka kasvu jäi 10 prosenttiin ja Helsinki liki 14 prosenttia.

Taulukko 1.2 Väestö ikäryhmittäin, % 31.12.2003

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Tampere	Turku	Oulu	Muu Suomi	Koko maa
Ikä yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-6	6,8	9,8	9,0	6,9	6,5	8,5	7,7	7,7
7-15	8,9	12,2	12,0	9,2	8,6	10,2	11,7	11,2
16-29	21,3	19,5	18,8	23,1	23,1	26,0	15,9	17,5
30-64	49,4	49,4	51,0	46,0	45,3	44,0	48,0	48,0
65-74	7,2	5,5	6,0	8,1	8,5	6,5	9,1	8,5
75-84	4,7	2,8	2,5	5,2	6,1	3,9	5,9	5,5
85+	1,7	0,8	0,6	1,5	2,0	1,0	1,7	1,6

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

Taulukko 1.3 Väestön kasvuprosentti, indeksi 1990=100

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Tampere	Turku	Oulu	Muu Suomi	Koko maa
1990	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1992	101,9	103,7	102,8	101,3	100,5	102,1	100,8	101,1
1994	104,7	108,0	106,1	103,9	102,0	105,0	101,0	102,0
1996	108,1	113,7	108,9	107,8	104,9	110,0	100,7	102,7
1998	110,9	118,7	112,2	110,8	107,4	113,9	100,3	103,2
2000	112,8	123,5	115,2	113,3	108,4	119,1	100,0	103,7
2002	113,7	128,4	117,4	115,8	109,7	122,9	100,0	104,2
2003	113,6	129,9	118,8	116,5	110,0	124,2	100,1	104,4

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

0-17 vuotiaiden osuus väestöstä oli vuonna 1990 koko maassa 23 prosenttia, mutta on vuoteen 2003 laskenut 21,2 prosenttiin. Muualla Suomessa ikäryhmän väheneminen tällä kaudella on ollut vielä voimakkaampi. Myös kaikissa suurissa kaupungeissa lasten ja nuorten osuus väestöstä on vastaavalla ajalla pienentynyt, eniten Oulussa, 3,3 prosenttiyksiköllä ja vähiten Helsingissä, missä osuus on pysynyt lähes samana. Korkein lasten ja nuorten väestöosuus oli kuitenkin edelleen Espoossa, 24,3 prosenttia. Turussa lasten ja nuorten osuus on kauden aikana pudonnut suurten kaupunkien alimaksi, ollen 16,9 prosenttia vuonna 2003.

Eläkeikäisten yli 65-vuotiaiden osuus on vuorostaan koko maassa kasvanut 2 prosenttiyksiköllä, ollen 15,6 prosenttia vuonna 2003. Muualla Suomessa eläkeikäisten kasvua oli liki 3 prosenttiyksiköllä ja osuus 16,7 prosenttia vuonna 2003. Eläkeikäisten osuus on kasvanut myös muissa suurissa kaupungeissa paitsi Helsingissä, missä eläkeikäisten osuus väheni vajaalla prosenttiyksiköllä ja oli 13,6 prosenttia vuonna 2003. Eläkeikäisten osuus oli edelleen vuonna 2003 korkein Turussa, 16,6 prosenttia, ja Tampereella 14,9 prosenttia. Suurista kaupungeista eniten on vanhentunut Vantaa, missä eläkeikäisten osuus vuonna 2003 oli 9,2 prosenttia oltuaan vain 6,1 prosenttia vuonna 1990.

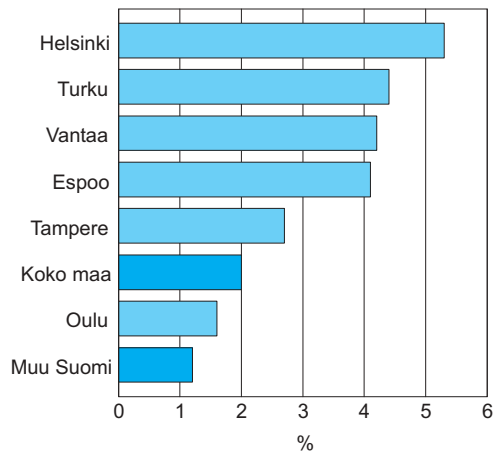
Taulukko 1.4 Väestön kehitys vanhukset ja lapset 0-17-vuotiaiden ja 65+ vuotiaiden osuus väestöstä 1990-2003

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Tampere	Turku	Oulu	Muu Suomi	Koko maa
0-17-vuotiaat								
1990	17,7	25,4	24,6	19,4	18,7	24,3	23,8	23,0
1995	18,3	25,2	24,9	19,5	18,3	23,4	23,5	22,8
2000	17,9	24,7	24,1	18,8	17,5	21,9	22,6	21,9
2001	17,6	24,6	23,8	18,5	17,2	21,4	22,4	21,7
2002	17,6	24,3	23,6	18,2	17,1	21,1	22,1	21,4
2003	17,5	24,3	23,4	18,0	16,9	20,9	21,9	21,2
65+-vuotiaat								
1990	14,4	7,4	6,1	14,5	16,2	10,1	13,9	13,5
1995	13,9	8,1	7,0	14,8	16,6	10,9	15,0	14,3
2000	13,4	8,5	8,2	14,7	16,4	11,1	16,0	15,0
2001	13,4	8,7	8,5	14,7	16,5	11,1	16,2	15,2
2002	13,5	8,9	8,8	14,7	16,5	11,2	16,4	15,3
2003	13,6	9,1	9,2	14,9	16,6	11,4	16,7	15,6

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

Vuonna 2003 lähes 60 prosenttia Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista asui suurissa kaupungeissa. Kaupungeista korkein ulkomaan kansalaisten väestöosuus oli Helsingissä, 5,3 prosenttia. Turussa, Vantaalla ja Espoossa ulkomaan kansalaisten osuus oli vaihtelevasti hiukan yli neljä prosenttia, Tampereen osuuden jäädessä alle neljään prosenttiin ja Oulun alle kahteen prosenttiin. Koko maassa ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä oli 2 prosenttia.

Kuvio 1.1 Ulkomaan kansalaisten väestöosuus suurissa kaupungeissa sekä muualla Suomessa ja ko maassa 31.12.2003

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindkaattorit.

2. Asuminen

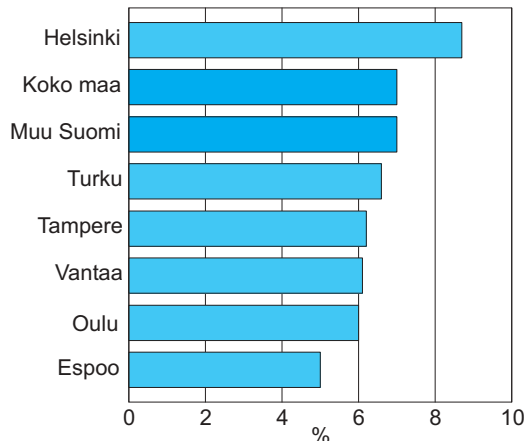
Kuuden suuren kaupungin asutokannalle leimallisia ovat pienet 1-2 huoneen ja keittiön tai keittokomeron asunnot, joita oli vuoden 2002 lopulla yli puolet niiden asutokannasta muun maan runsaaseen kolmannekseen verrattuna. Erityisen paljon pieniä asuntoja on Helsingissä, Turussa ja Tampereella, kun taas Espoon ja Vantaan asutokantoja luonnehtivat 3-4 huoneen asunnot.

Pienten huoneistojen ohella suurille kaupungilla ovat ominaisia yhden hengen taloudet, joita oli asutokunnista yli 40 prosenttia. Yksin asumisen lisäksi myös 2 hengen taloudet ovat näissä kaupungeissa yleistyneet ja yhteensä pienet, 1-2

hengen taloudet kattoivat asutokunnista jo 75 prosenttia. Espoon ja Vantaan asutokantarakenne on suurista kaupungeista perhevaltaisain, sillä kolmen ja neljän hengen taloudet ovat niissä yleisempiä kuin muissa suurissa kaupungeissa tai muualla Suomessa keskimäärin. Nopeimmin yksin asuminen on yleistynyt Oulussa, joka vielä 1990-luvun puolivälissä muistutti asuntorakenteeltaan perhevaltaisempia Espoota ja Vantaata.

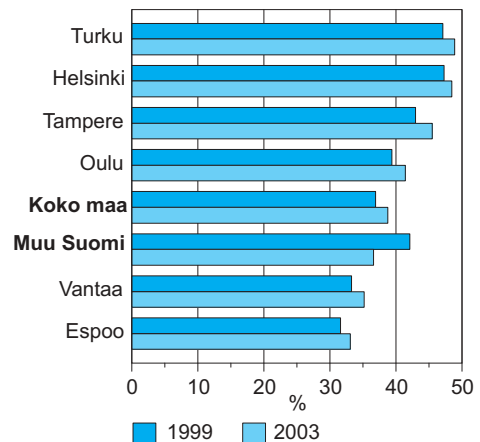
Ahtaasti asuvia¹ kahden tai useamman hengen talouksia on Helsingissä enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Muissa suurissa kaupungeissa ahtaasti asuminen on maan keskiar-

Kuvio 2.1 Ahtaasti asuvien osuus yli kahden hengen asutokunnista suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa 2003

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Kuvio 2.2 Yhden hengen asutokuntien osuus kaikista asutokunnista suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

¹ Asutokunta asuu ahtaasti, mikäli henkilöitä on enemmän kuin yksi huonetta kohti.

voa vähäisempää. Espoossa ahtaasti asuvien osuus on kuusi-kosta pienin, 5,5 prosenttia. Ahtaasti asuvien osuus on vähentynyt vuodesta 1995 koko maassa 2,6 prosenttiyksiköllä, kuusikon kaupungeista eniten Oulussa, Vantaalla ja Helsingissä.

Vuosina 2001-2003 maamme suuriin kaupunkiin valmistui yhteensä noin 11800 uutta asuntoa, mikä on yli 40 prosenttia koko maan asuntorakentamisesta. Asukasmäärään suhteutettuna eniten uusia asuntoja on rakennettu Espooseen ja vähiten Turkuun, jossa näin laskettu tunnusluku jää koko maan keskiarvon alapuolelle.

Asuntojen neliöhinnat ovat kohonneet ripeästi 1990-luvun taantuman jälkeen: koko maassa neliöhintojen nousu on ollut 75 prosenttia vuodesta 1995 vuoteen 2003. Pääkaupunkiseudulla hinnat ovat nimellisesti kaksinkertaistuneet kahdeksan viime vuoden aikana.

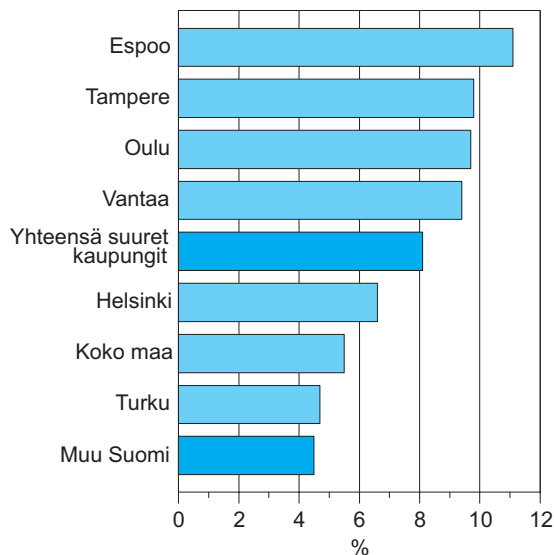
Nopeinta hintojen nousu on 1990-luvun puolivälin jälkeen ollut Helsingissä, jossa myös hintataso on korkein. Vuonna 2003 Turussa, Tampereella ja Oulussa asuntojen neliöhinnat olivat vajaa 60 prosenttia, Vantaalla vajaa 70 prosenttia ja Espoossa runsas 80 prosenttia Helsingin hintatasosta.

Taulukko 2.1 Asunto-osakehuoneistojen keskimääräiset kauppahinnat suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2003

	1995 Euro/m ²	2003 Euro/m ²	Muutos 1995-2003
Helsinki	1 208	2 475	1 267
Espoo	1 045	2 063	1 018
Vantaa	832	1 672	840
Turku	781	1 310	529
Tampere	804	1 488	684
Oulu	786	1 386	600
Koko maa	820	1 438	618

Tilastokeskus, asuntojen hintatilasto.

Kuvio 2.3 Valmistuneiden asuntojen määrä 1 000 asukasta kohti 2001-2003 keskiarvo

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

3. Elinkeinorakenne

Palvelusektori on suurten kaupunkien tärkein työllistäjä ja elinkeinorakenteen yhteinen piirre. Työpaikkamäärältään palveluvaltaisimmat kaupungit olivat Helsinki ja Espoo 85 prosentin ja 80 prosentin osuuksilla. Muissa suurissa kaupungeissa palvelusektorin osuus vaihteli 70 - 75 prosentin välillä ja jäi muualla maassa 61 prosenttiin. Teollisuuden ja rakentamisen osuus työpaikoista oli suurissa kaupungeissa lähellä

valtakunnallista keskiarvoa. Poikkeuksina Helsinki ja Espoo, joissa teollisuus- ja rakennusalan työpaikkojen osuus on tuntuvasti alhaisempi.

Suurimmat kaupunkimme eroavat toisistaan palvelusektorin koon ja erikoistumisen osalta. Yksityisten palvelujen osuus kaikista työpaikoista on suurin pääkaupunkiseudulla, missä

Taulukko 3.1 Työpaikat toimialoittain suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa vuonna 2002

	Alkutuotanto ja kaivos-toiminta	Teollisuus	Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	Raken-taminen	Kauppa, majoitus ja ravitsemus-toiminta	Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	Rahoitus, vakuutus, ym. toiminta	Yhteis-kunnalliset palvelut	Toimiala tuntematon	Yhteensä
	(A-C)	(D)	(E)	(F)	(G-H)	(I)	(J-K)	(L-Q)		
Helsinki	404	32 668	2 260	16 001	62 572	34 346	88 792	132 876	3 393	373 312
Espoo	209	15 460	435	4 157	25 098	5 669	26 357	28 425	1 125	106 935
Vantaa	451	14 111	874	6 673	24 837	13 319	12 787	19 161	891	93 104
Tampere	315	22 780	807	6 079	16 417	7 834	17 176	33 884	1 474	106 766
Turku	394	15 865	514	5 517	14 093	8 293	15 004	32 153	1 025	92 858
Oulu	464	12 062	470	4 453	9 131	4 472	10 369	23 711	939	66 071
Muu Suomi	100 454	314 693	11 888	89 137	191 458	94 044	131 690	453 411	32 183	1 418 958
Koko maa	102 691	427 639	17 248	132 017	343 606	167 977	302 175	723 621	41 030	2 258 004
	%									
Helsinki	0,1	8,8	0,6	4,3	16,8	9,2	23,8	35,5	0,9	100
Espoo	0,2	14,5	0,4	3,9	23,5	5,3	24,6	26,6	1,0	100
Vantaa	0,5	15,2	0,9	7,2	26,7	14,3	13,7	20,6	0,9	100
Tampere	0,3	21,3	0,8	5,7	15,4	7,3	16,1	31,7	1,4	100
Turku	0,4	17,1	0,6	6,0	15,2	8,9	16,2	34,6	1,0	100
Oulu	0,7	18,3	0,7	6,7	13,8	6,8	15,7	35,9	1,4	100
Muu Suomi	7,1	22,2	0,8	6,3	13,5	6,6	9,3	32,0	2,3	100
Koko maa	4,5	18,9	0,8	5,8	15,2	7,4	13,4	32,0	1,8	100

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit, ennakkotieto.

yli puolet työpaikoista on yksityisellä palvelusektorilla, kun osuus Tampereella, Turussa ja Oulussa oli 36 ja 40 prosentin välillä.

Elinkeinoelämälle palveluja tarjoavat alat ja rahoitustoiminta kuuluvat erityisesti Helsingin ja Espoon vahvoihin erikoistumisaloihin, mutta alat ovat myös hyvin edustettuja Tampereen, Turun ja Oulun elinkeinotoiminnassa. Vantaan ja Espoon yritysmaailmassa on kaupan alalla erityisen vahva asema. Vantaalla on myös kuljetuksen, varastoinnin ja tietoliikenteen osuus korostunut.

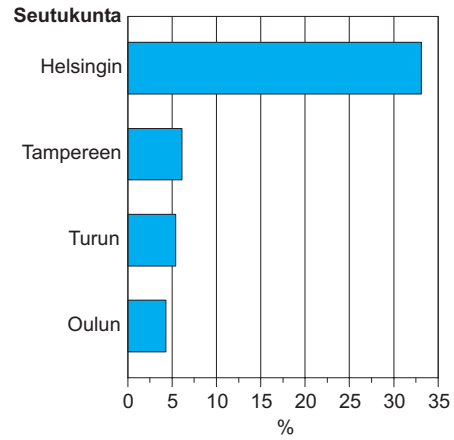
Suurista kaupungeista selvästi korkein työpaikkaomavaraisuus on Helsingissä, mutta myös Turussa, Oulussa ja Tampereella on työpaikkoja enemmän kuin työllisiä. Espoossa ja Vantaalla työpaikkaomavaraisuus on alle koko maan tason, mikä johtuu asukkaiden laajamittaisesta työssäkäynnistä Helsingissä.

Vuosina 1995-2002 alueellinen bruttokansantuote kasvoi selvästi koko maan arvoa enemmän Oulun seutukunnassa. Myös Helsingin ja Tampereen seuduilla kasvu oli koko maan tasoa voimakkaampaa, kun taas Turun seudulla kasvu jäi alle koko maan tason. Helsingin seutukunnan osuus koko maan tuotannon arvonnalisästä oli 33,1 prosenttia vuonna 2002 ja seuraavaksi suurin osuus oli Tampereen seutukunnalla 6,1 prosenttia.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta on laajentunut voimakkaasti 1990-luvun puolivälin jälkeen. Vuonna 2000 tutkimus ja ke-

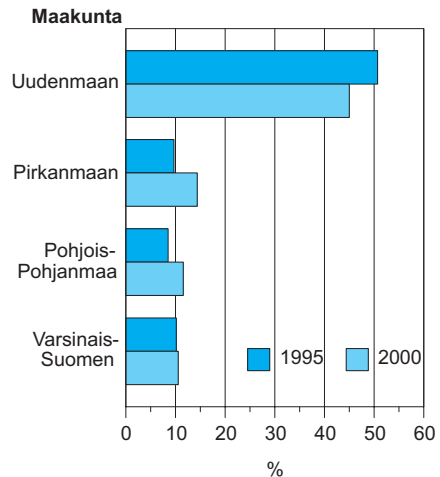
hittämismenot olivat yli kaksinkertaiset viisi vuotta aiempaan tilanteeseen verrattuna. Toiminta on painottunut Uudellemaalle, jonka osuus vuonna 2000 tutkimukseen käytetyistä varoista oli 45 %. Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen osuudet koko maan tutkimus- ja kehittämismenoista olivat kukin toistakymmentä prosenttia.

Kuvio 3.1 Tuotannon arvonnalisäys 2002 seutukuntien osuus koko maasta

Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 3.2 Tutkimus- ja kehittämismenojen osuus koko maasta maakunnittain 1995 ja 2000

Lähde: Tilastokeskus, StatFin-tilastopalvelu.

Taulukko 3.2 Työpaikkaomavaraisuus vuosina 1995 ja 2002

	1995 %	2002 %
Helsinki	134,5	133,8
Espoo	88,9	94,0
Vantaa	89,4	98,7
Tampere	119,4	119,5
Turku	125,9	123,2
Oulu	118,9	120,7

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

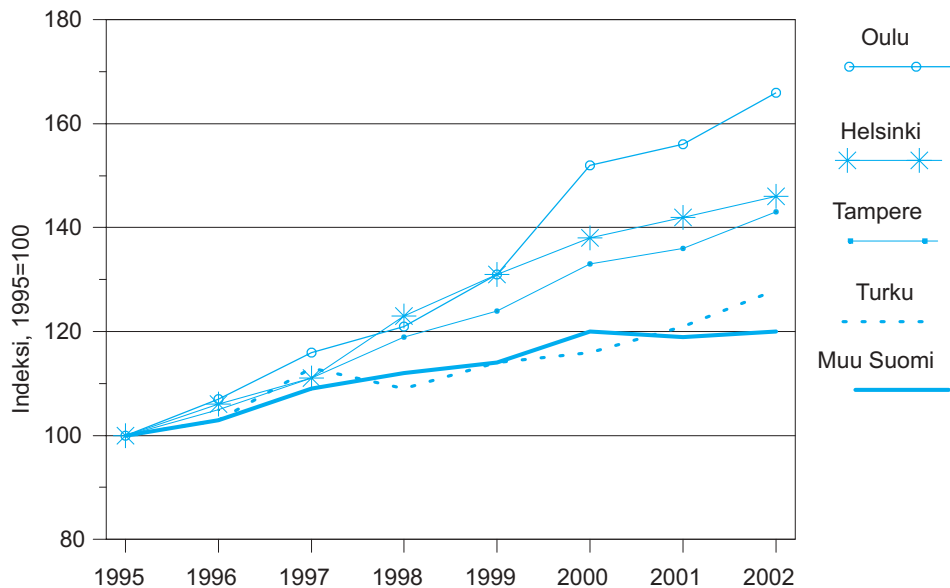

Taulukko 3.3 Työnantajasektorien osuudet (%) kaikista työpaikoista 2002

Alueet	Valtio	Kunta	Valtionenem- mistöinen Oy	Yksityinen	Yrittäjät	Tuntematon
Koko maa	6,2	22,0	3,7	57,0	10,7	0,4
Espoo	7,2	16,2	3,1	67,3	6,1	0,1
Helsinki	10,9	16,6	4,9	63,1	4,3	0,1
Oulu	9,1	23,9	3,6	58,4	4,5	0,4
Tampere	7,6	19,5	4,1	62,5	5,9	0,4
Turku	10,0	20,6	2,5	61,3	5,3	0,3
Vantaa	3,8	15,1	12,8	62,7	5,4	0,2

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Kuvio 3.3 Tuotannon arvonlisäys seutukunnittain 1995–2002 (Indeksi, 1995=100)

Lähde: Tilastokeskus.

4. Työmarkkinat

Suurten kaupunkien työllisyysaste vaihteli vuonna 2002 Espoon ja Vantaan yli 70 prosentista Oulun runsaaseen 60 prosenttiin. Kaikissa pääkaupunkiseudun kaupungeissa työllisyys ylitti koko maan tason. Tampereella, Turussa ja Oulussa työllisyys jäi valtakunnallisen keskiarvon alapuolelle. Tamperetta lukuun ottamatta suurten kaupunkien työllisyysaste on hieman laskenut parin viime vuoden aikana.

Työttömyyden alueelliset erot noudattavat samaa linjaa. Pääkaupunkiseudulla työttömyys on vähäisempää kuin muissa suurissa kaupungeissa tai muualla maassa. Tuoreimmat vuositilastot osoittavat kuitenkin työttömyyden kääntyneen pääkaupunkiseudun kaupungeissa hienoiseen nousuun vuonna 2001. Sen sijaan muissa suurissa kaupungeissa ja koko maassa työttömyys on edelleen laskenut.

Taulukko 4.1. Työllisyysaste¹ suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa vuosina 2000 ja 2002

	Työlliset ²		Työllisyysaste ³ %	
	2000	2002	2000	2002
Helsinki	278 792	278 981	70,0	69,2
Espoo	110 630	113 739	73,6	72,9
Vantaa	93 568	94 365	73,3	72,6
Tampere	86 497	89 319	63,5	63,7
Turku	74 285	75 402	62,2	62,1
Oulu	53 128	54 753	62,0	61,6
Muu Suomi	1 531 657	1 551 445	62,5	63,5
Koko maa	2 228 557	2 258 004	64,0	64,6

¹Tilastokeskuksen Kaupunki- ja seutuindikaattoreiden työllisyysaste -arvot ovat virallisia työllisyysaste -arvoja alemmat, vrt. Työvoimatutkimus.

²15-74-vuotiaat.

³15-64-vuotiaat.

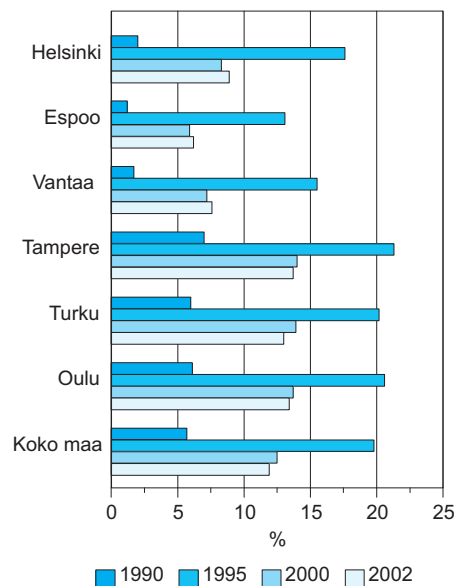
Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Taulukko 4.2 Työttömyysaste suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa 2000 ja 2002

	Työttömät		Työttömyysaste,%	
	2000	2002	2000	2002
Helsinki	25 241	27 229	8,3	8,9
Espoo	6 918	7 439	5,9	6,1
Vantaa	7 283	7 684	7,2	7,5
Tampere	14 055	14 041	14,0	13,6
Turku	11 991	11 265	13,9	13,0
Oulu	8 437	8 396	13,7	13,3
Muu Suomi	244 179	226 267	13,8	12,7
Koko maa	318 104	302 321	12,5	11,8

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Kuvio 4.1 Työttömyysaste suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1990–2002

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Taulukko 4.3 Työttömät työnhakijat pitkäaikais- ja nuorisotyöttömät suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa vuonna 2003

	Työttömät työnhakijat yhteensä	Pitkäaikais-työttömät, lkm	Osuus kaikista työttömistä %	Nuorisotyöttömät, lkm	Osuus kaikista työttömistä %
Helsinki	27 859	8 426	30,2	2 308	8,3
Espoo	7 719	2 129	27,6	671	8,7
Vantaa	7 835	2 007	25,6	807	10,3
Tampere	14 226	4 086	28,7	1 991	14,0
Turku	11 193	3 183	28,4	1 638	14,6
Oulu	8 316	2 091	25,1	1 645	19,8
Muu Suomi	211 699	50 522	23,9	27 114	12,8
Koko maa	288 847	72 444	25,1	36 174	12,5

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

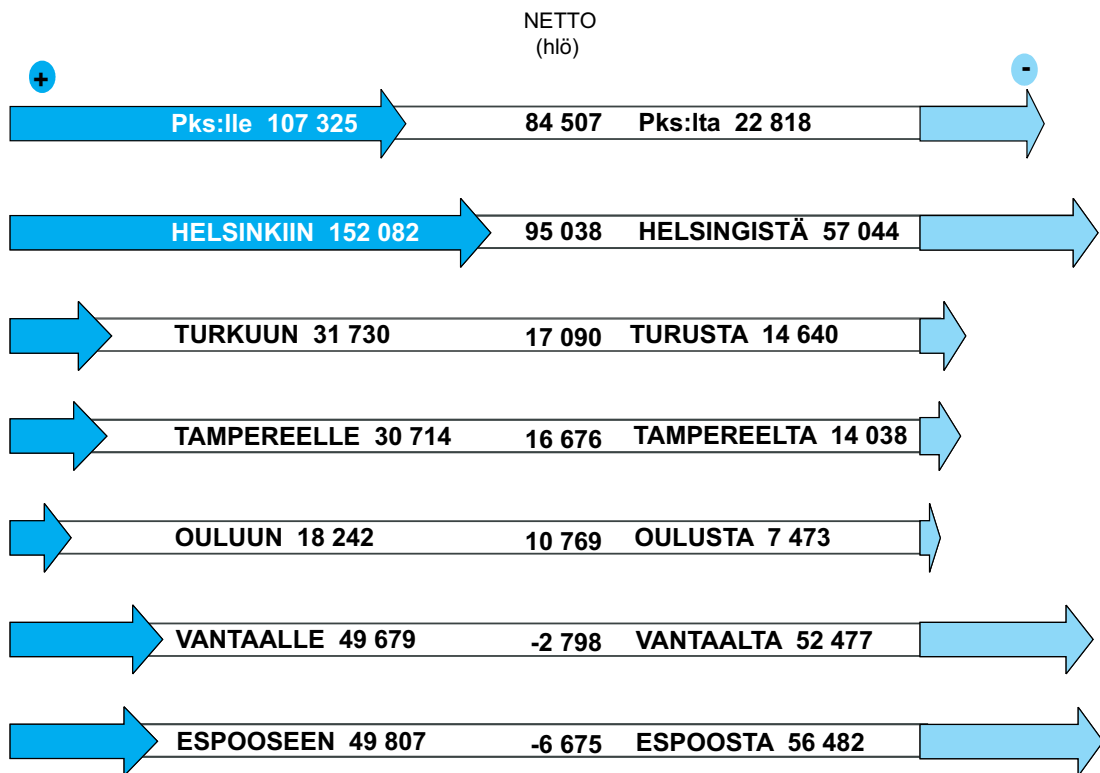
Työmatkaliikenne

Pitkäaikaistyöttömyys on suurten kaupunkien ja erityisesti pääkaupunkiseudun ongelma. Nuorisotyöttömyys koettelee taas enemmän Oulua, Turkuja ja Tamperetta.

1990 luvun alun tilanteeseen verrattuna työttömyys on edelleen polttava ongelma sekä suurissa kaupungeissa että koko maassa. Vaikka työttömien määrä onkin pahimmista lama- vuosista tuntuvasti laskenut, oli suurissa kaupungeissa vielä vuonna 2002 yli 75 500 työtöntä.

Työmatkaliikenne suurten kaupunkien ja niitä ympäröivien kuntien välillä on erittäin vilkasta. Vilkkaimmin työmatkaliikenne suuntautuu Helsinkiin, missä kävi muualta töissä 152 000 henkeä vuonna 2001. Helsinkiläisistä työskenteli kotikaupungin ulkopuolella vastaavana ajankohtana noin 57 000 henkeä. Helsingin tavoin Turku, Tampere ja Oulu ovat oman alueensa työpaikkakeskuksia ja nettopendelöinti niihin oli selvästi positiivinen, vaikka lukumäärät jäivätkin huomattavasti pääkaupunkiseudun tasoa pienemmiksi. Espoolaisten ja vantaalaisten työmatkat suuntautuivat ulos kotikaupungista hieman enemmän kuin niihin oli tulijoita muista kunnista.

Kuvio 4.2. Suurten kaupunkien pendelöinti 31.12.2001

Lähde: Tilastokeskus.

5. Koulutus

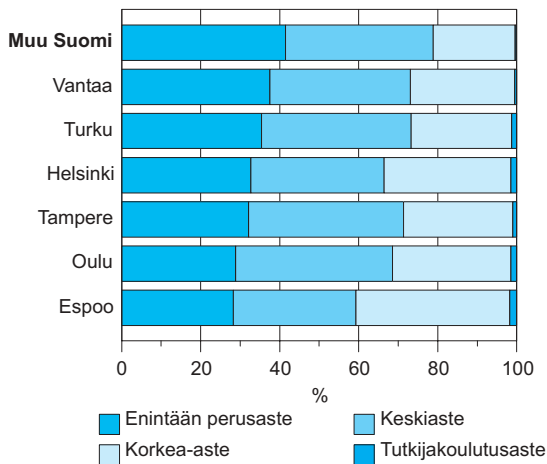
Suurten kaupunkien väestön koulutustaso on suomalaisittain korkea: enintään perusasteen tutkinnon suorittaneiden osuus on koko maan tasoon nähden alhainen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus korkea. Suurten kaupunkien korkein koulutustaso on Espoossa ja Oulussa, matalin Vantaalla ja Turussa.

Suurimpien kaupunkien ja niiden työssäkäyntialueiden väestön koulutustasoa nostaa paitsi korkea-asteen koulutustarjonnan alueellinen keskittyminen myös työpaikkakeskuksiin suuntautuva muuttoliike. Mikäli koulutuksen ja tutkimuksen

asema keskeisinä talouskasvun edistäjinä korostuu myös tulevaisuudessa, jatkunee myös suurkaupunkiseutujen suhteellisen aseman vahvistuminen maamme aluerakenteessa.

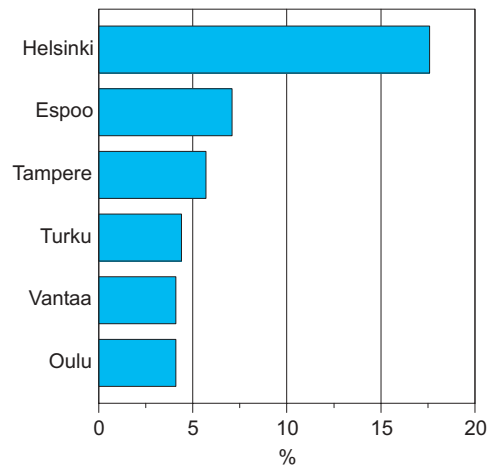
Suurimpien kaupunkien väestön suhteellisesti korkea koulutustaso näkyy selkeästi korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden väestöosuudessa. Kuuden suurimman kaupungin osuus maan 25-34-vuotiaista oli 37 prosenttia vuonna 2002, mutta vastaava osuus korkea-asteen tutkinnon suorittaneista oli 43 prosenttia.

Kuvio 5.1 15 vuotta täyttäneen väestön koulutustaso suurissa kaupungeissa ja muualla Suomessa 2002

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

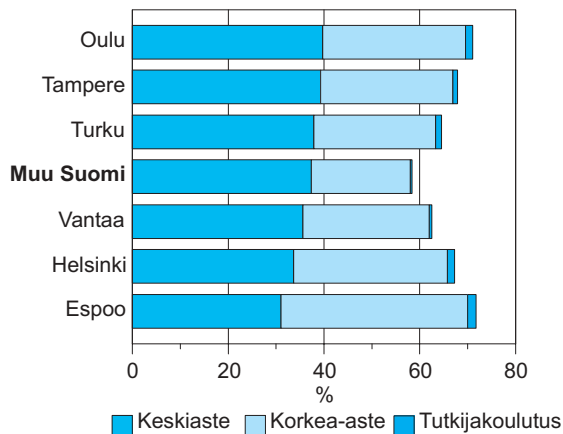
Kuvio 5.2 25-34-vuotiaat korkea-asteen tutkinnon suorittaneet kotikunnan mukaan, % koko maasta 2002

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

Koulutuksen alueelliset erot korostuvat suurten kaupunkien eduksi, kun näkökulmaa tarkennetaan. Suurten kaupunkien osuus koulutetusta väestöstä on sitä suurempi, mitä korkeammasta koulutuksesta on kysymys: muun Suomen osuus alimman korkea-asteen tutkinnon suorittaneista on vielä 67 prosenttia, mutta putoaa tutkijakoulutuksen suorittaneissa vain 34 prosenttiin. Tutkijakoulutuksen suorittaneiden osuus korkea-asteen suorittaneista 25-34-vuotiaista on suurimpien kaupunkien sisällä korkein Turussa.

Kuvio 5.3 Tutkinnon suorittaneiden osuus 15-vuotta täyttäneistä suurissa kaupungeissa ja muualla Suomessa 2002

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

6. Hyvinvointi

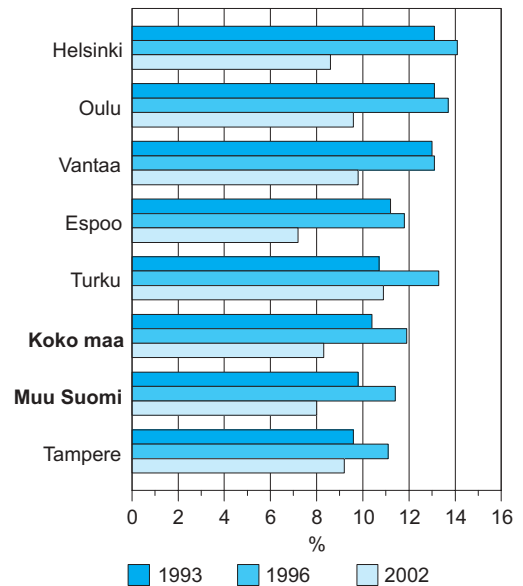
Väestön hyvinvointia tarkastellaan tässä kuuden suurimman kaupungin vertailussa vain muutaman hyvinvoinnin ongelmia ja pahoinvointia kuvaavan indikaattorin avulla. Käytetyistä indikaattoreista myönteistä kehitystä on tapahtunut toimeentulotuen tarpeessa sekä asumiskustannuksia alentavassa asumistuessa. Asunottomuus näyttää hellittävän sen pahimmalla alueella Helsingissä sekä Turussa ja Oulussa, mutta on kasvanut muualla pääkaupunkiseudulla ja Tampereella. Poliisin tietoon tulleiden rikosten osalta ei selkeää suurkaupungeille ominaista kehityslinjaa ole myöskään havaittavissa.

Kelan sairastavuusindeksin mukaan Espoon väestö oli maan terveintä. Kuudesta suuresta kaupungista vain oululaiset sairastavat enemmän kuin väestö Suomessa keskimäärin.

Toimeentulotuki

Toimeentulotuen tarve alkoi lisääntyä voimakkaasti laman myötä 1990-luvun alkupuolella koko Suomessa. Työllisyyden kohenemisen seurauksena tuen tarve väheni asteittain vuosikymmenen puolivälin jälkeen. Toimeentulotuen tarve on kuitenkin edelleen suurissa kaupungeissa yleisempää kuin muualla Suomessa keskimäärin, poikkeuksena Espoo, jossa toimeentulotukeen jouduttiin turvautumaan harvemmin kuin muissa suurissa kaupungeissa tai muualla Suomessa. Vuonna 2002 toimeentulotukea saavien osuus vaihteli suurissa kaupungeissa Turun 11 prosentista Espoon vajaan 8 prosenttiin.

Kuvio 6.1 Toimeentulotukea saaneiden henkilöiden osuus väestöstä suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa sekä koko maassa 1993, 1996 ja 2002

Lähde: Stakes, SOTKA-tietokanta.

Kaikista vuonna 2002 toimeentulotukea saaneista 30 prosenttia, yhteensä 131 006 henkeä, asui kuudessa suuresta kaupungissa, osuus on pari prosenttiyksikköä kyseisten kaupunkien väestöosuutta korkeampi.

Yleinen asumistuki

Vuodesta 1996 vuoteen 2002 asumiskustannusten osuus tuloista on kasvanut Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Tampereella ja koko Suomessa. Turussa tuloihin suhteutetut asumiskustannukset ovat alentuneet.

Yleisen asumistuen asumiskustannuksia tasaava vaikutus on hieman kasvanut vuodesta 1996 vuoteen 2002. Tasauksen vaikutus on ollut suurinta Turussa. Viidestä suuresta kaupungista asumiskustannusten osuus tuloista tuen maksamisen jälkeen oli korkein Espoossa, 28,7 prosenttia, ja lähes yhtä suuri Vantaalla ja Helsingissä, pienin osuus oli Turussa, 26,6 prosenttia tuloista.

Asunnottomuus

Asunnottomuus on väestön hyvinvoinnin vaikeimpia ongelmia, joka selkeästi keskittyy suuriin kaupunkeihin ja Suomessa Helsinkiin. Viime vuosina tilanne on kuitenkin kohentunut erityisesti Helsingissä, mutta myös Turussa, jossa asunnottomuus on suurista kaupungeista kolmanneksi yleisintä.

Kun vuonna 1995 tuhannesta helsinkiläisestä oli lähes kymmenen vailla asuntoa, niin vuonna 2003 luku oli alentunut niin, että asunnottomana oli enää kuusi tuhannesta. Muissa

Taulukko 6.1 Yleistä asumistukea saaneet ruokakunnat

	Ruokakuntien lukumäärä		
	1994*	1996	2002
Helsinki	31 359	29 755	21 269
Espoo	8 422	7 571	5 762
Oulu	7 233	6 479	5 507
Vantaa	8 625	8 357	6 460
Tampere	11 261	10 925	10 213
Turku	10 650	10 301	9 198
Koko maa	227 555	191 884	159 617

*Asumistuki siirtyi kunnilta Kelalle vuonna 1994 - tilasto siitä lähtien.

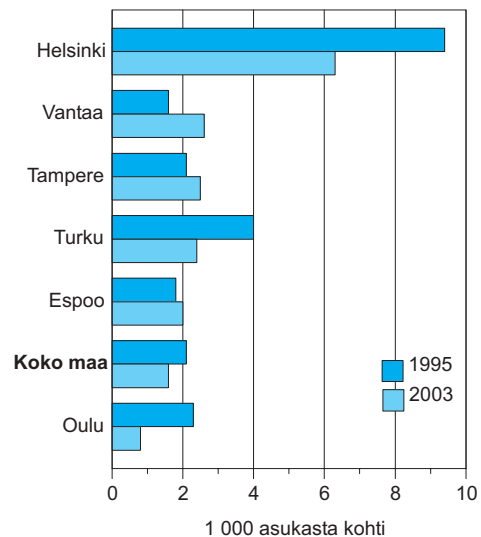
Lähde: Kela, Asumistukitilastot

Taulukko 6.2 Yleinen asumistuki vuosina 1994, 1996 ja 2002

	Aumiskustannukset tuloista			
	Ennen yleistä Asumistukea		Yleisen asumistuen jälkeen	
	1996	2002	1996	2002
Helsinki	55,9	57,9	31,2	28,3
Espoo	52,3	55,8	28,9	28,7
Oulu	..	..	..	..
Vantaa	52,7	56,8	29,1	28,4
Tampere	55,0	56,2	30,5	27,3
Turku	58,1	57,2	32,1	26,6
Koko maa	50,3	54,2	28,9	26,8

Lähde: Kela, Asumistukitilastot.

Kuvio 6.2 Asunnottomat 1 000 asukasta kohti suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2003

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

suurissa kaupungeissa asunnottomien osuus vaihtelee Oulun 0,8:sta Vantaan 2,6 asunnottomaan 1000 asukasta kohti. Kuudessa suuressa kaupungissa yksinäisiä asunnottomia oli vuonna 2003 yhteensä noin 5 500, mikä oli vähemmän kuin kuusi vuotta aikaisemmin, jolloin heitä oli noin 6 300.

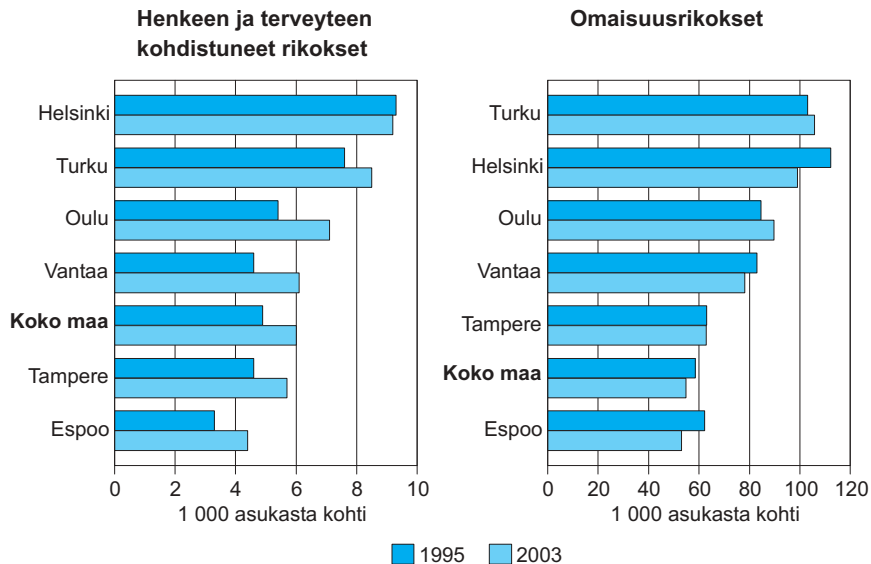
Poliisin tietoon tullut rikollisuus

Poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä suhteessa väestön määrään on vuodesta 1995 vuoteen 2003 vähentynyt koko maassa jonkin verran. Myös pääkaupunkiseudun kaupungeissa omaisuusrikokset ovat vähentyneet. Tampereella tilanne on pysynyt muuttumattomana. Turussa ja Oulussa

omaisuusrikokset ovat sen sijaan hieman yleistyneet. Tuhatta asukasta kohti lasketut omaisuusrikosten määrät vaihtelivat Turun ja Helsingin noin sadasta Espoon noin viiteenkymmeneen.

Samaan aikaan väestömäärään suhteutettujen henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä on lisääntynyt koko maassa ja viidessä suuressa kaupungissa, vain Helsingissä määrä on alentunut. Yleisimpiä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset ovat edelleen Helsingissä, missä poliisin tietoon tuli yhdeksän väkivaltarikosta tuhatta asukasta kohti vuonna 2003.

Kuvio 6.3 Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet sekä omaisuusrikokset 1000 asukasta kohti suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2003

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Sairastavuus

Kelan sairastavuusindeksin mukaan Espoon väestö oli maan terveintä. Ikävakioitujen indeksilukujen mukaan se oli myös terveempää kuin muiden suurten kaupunkien väestö. Espoon samoin kuin Helsingin, Vantaan ja Oulun sairastavuus on vähentynyt vuodesta 1990 vuoteen 2001. Tampereella ja Turussa sairastavuus on pysynyt likimain samana. Kuudesta suurresta kaupungista vain oululaiset sairastavat enemmän kuin väestö Suomessa keskimäärin ja heidän terveydentilansa on muita suuria kaupunkeja huomattavasti heikompi.

Taulukko 6.3 Kelan ikävakioitu sairastavuusindeksi 1990-2001

	Indeksi		
	1990	1996	2001
Helsinki	93	91	90
Espoo	81	81	76
Vantaa	95	93	92
Tampere	95	96	95
Turku	95	95	95
Oulu	110	106	106

Lähde: KELA, internet sivut.

Sairastavuusindeksi perustuu seuraaviin tilasto- ja rekisterimuuttujiin:

1. *Kuolleiden osuus väestöstä.*
2. *Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus 16-64-vuotiaista.*
3. *Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus väestöstä.*

7. Kulttuuri

Suomen suurimmat kaupungit tarjoavat asukkailleen monipuolisia kulttuuripalveluita. Kaupungeissa toimii yhteensä 34 ammattiteatteria ja 16 orkesteria. Koko maan teatteriesityksistä yli puolet tapahtuu suurissa kaupungeissa ja niitä kävi vuonna 2003 katsomassa 1 803 000 henkeä. Konserttiesityksiä oli yhteensä 701 ja niillä lähes 600 000 katsojaa.

Vilkkainta kulttuuritarjontaa on Helsingissä, jonne Suomen teattereiden ja konserttien esityskerroista sijoittui vuonna 2003 yli neljäsosa, teattereiden katsojista 40 prosenttia ja or-

kestereiden kuulijoista 46 prosenttia. Kansainvälistä vertailua kulttuuritarjonnalle saadaan Eurostatin Urban Audit tietokannasta. Eurooppalaisessa vertailussa Helsinki sijoittuu useimpien kulttuuripalvelujen käytössä pääkaupunkien keskivaiheille, poikkeuksena kirjastopalvelut, joita Helsingissä kuten Suomessa yleensäkin käytetään tuntuvasti enemmän kuin Euroopan muissa pääkaupungeissa.

Taulukko 7.1 Teattereiden esityskerrat ja katsojamäärät 2003

Teatterit	Esityskerrat		Katsojat	
	lukumäärä	%	lukumäärä	%
Helsinki	3 957	29,9	1 120 917	40,2
Espoo	597	4,5	94 453	3,4
Vantaa	405	3,1	41 000	1,5
Tampere	1 271	9,6	294 556	10,6
Turku	1 157	8,7	178 091	6,4
Oulu	377	2,8	74 189	2,7
Suuret kaupungit	7 764	58,6	1 803 206	64,7
Koko maa	13 239	100	2 786 190	100

Lähde: Teatterin tiedotuskeskus ry, Teatteritilastot 2003.

Taulukko 7.2 Orkestereiden esityskerrat ja kuulijat 2003

Orkesterit	Esityskerrat		Kuulijat	
	lukumäärä	%	lukumäärä	%
Helsinki	421	26,1	393 461	45,9
Espoo	44	2,7	21 371	2,5
Vantaa	24	1,5	14 140	1,6
Tampere	73	4,5	69 144	8,1
Turku	97	6,0	51 569	6
Oulu	42	2,6	19 864	2,3
Suuret kaupungit	701	43,5	569 549	66,4
Koko maa	1611	100	857 311	100

Lähde: Suomen Sinfoniaorkesterit ry. Toimintakertomus 2003, Tietoja jäsenorkestereista kalenterivuodelta 2003.

Taulukko 7.3 Kirja ja medialainat 1000 asukasta kohti Euroopan Unionin pääkaupungeissa (EU15) vuonna 2001

	Kirja ja media lainat
Berliini	5,53
Dublin	9,14
Haag	7,88
Helsinki	16,47
Köpenhamina	12,52
Lissabon	1,13
Lontoo	7,38
Madrid	..
Pariisi	5,28
Rooma	..
Tukholma	6,45
Wien	4,25

Lähde: Urban Audit, Eurostat.

Taulukko 7.4 Kulttuuritilaisuuksissa käynnit 1 000 asukasta kohti Euroopan Unionin pääkaupungeissa (EU15) vuonna 2001

	Elokuviissa käynnit	Museo-käynnit	Teatterissa käynnit	Konserteissa käynnit
Berliini	3,72	2,58	0,91	..
Dublin	..	..	..	..
Haag	3,83	0,95	0,95	0,56
Helsinki	4,90	3,31	1,19	0,70
Köpenhamina	8,01	4,51	2,25	..
Lissabon	9,11	5,68	..	0,50
Lontoo	..	3,75	..	..
Madrid	4,90	1,56	0,96	..
Pariisi	13,63	..	..	..
Rooma	4,46	0,33	..	1,71
Tukholma	6,25	7,78	1,88	0,70
Wien	3,62	4,47	1,61	0,59

Lähde: Urban Audit, Eurostat.

8. Kuntatalous

Kuntien talous on viime vuosina heilahdellut valtion toimenpiteiden tahdittama. Verotulojen rytmihäiriöksi kutsutun ilmiön takia kaupungeille tilitettiin veroja eri rytmissä kuin niitä kaupunkilaisilta kerättiin. ”Kuntatalouden vakauttamiseksi” kutsutussa paketissa valtio luopui vuonna 2002 arvonalisäveron takaisinperinnästä ja sen vastikkeena leikattiin kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta. Tästä kärsivät erityisesti Helsinki, Espoon ja jonkin verran Oulu.

Vuonna 2003 tilanne normalisoitui. Helsingin ja Espoon verotuloja vähensi optiotulojen voimakas supistuminen. Näiden kahden kaupungin osuus koko maan optiotuloista oli vuonna 2003 noin kaksi kolmasosaa. Suurten kaupunkien veroprosenttien keskimääräiset erot ovat kaventuneet. Veroprosenttien kunnittaiset erot ovat myös yleisesti ottaen kaventuneet. Vuonna 2004 suurten kaupunkien veroprosentit ovat 17,50 – 18,00.

Suurista kaupungeista erityisesti Vantaan talous on vaikeuksissa. Sen vuosikate oli jopa miinusmerkkinen. Kaikkien suurten kaupunkien taloutta kiristää verotulojen hidaskasvu. Verotulojen osalta kaupungeilla ei ole odotettavissa enää sellaisia myönteisiä yllätyksiä kuin yhteisöveron voimakas kasvu 1990-luvulla. Niinpä ainoita keinoja talouden pitämiseksi tasapainossa on toimintamenojen kasvun hillitseminen. Ainoa kaupunki, joka tässä on onnistunut on Helsinki, joka pakon edessä sai toimintamenojaan karsittua vuonna 2003.

Taulukko 8.1 Kuntatalouden tunnuslukuja

Kunta	Asukas- luku 31.12.2003	Vero- tulot €/asukas	Käyttötal. valt.os. (TP:n muk.) €/asukas	Vero- rahoitus €/asukas	Vuosikate %:a pois- toista €/asukas	Invest. omahank. menot	Laina- kanta €/asukas	Kertynyt yli/alijäämä €/asukas
Helsinki	559 330	3 548	14	3 562	115	866	1 221	702
Espoo	224 231	3 674	-292	3 382	50	657	423	2 085
Tampere	200 966	2 670	599	3 269	97	640	706	996
Vantaa	184 039	3 052	221	3 273	-12	527	1 754	783
Turku	175 059	2 653	972	3 625	108	488	600	890
Oulu	125 928	2 883	309	3 192	180	822	508	2 069
Koko maa	5 219 732	2 587	822	3 409	93	489	1 000	523

Taulukko 8.1 Kuntatalouden tunnuslukuja

	Vuosikate % poistoista						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Helsinki	206	202	143	195	163	34	115
Espoo	113	197	224	471	317	182	50
Tampere	111	151	141	148	164	169	97
Vantaa	2	84	87	129	110	104	-12
Turku	47	83	95	120	130	211	108
Oulu	51	147	189	258	293	263	180

	Vero %							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Helsinki	16,50	16,50	16,50	16,50	16,50	16,50	17,50	17,50
Espoo	17,00	17,00	17,00	17,00	17,00	17,00	17,00	17,50
Tampere	16,75	17,25	17,25	17,25	17,25	17,25	17,25	18,00
Vantaa	17,75	17,75	17,75	17,75	17,75	17,75	17,75	17,75
Turku	17,00	17,00	17,00	17,50	17,50	17,50	18,00	18,00
Oulu	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00

Lähde: Tilastokeskus, Suomen Kuntaliitto

Lähteet:

Heikki Helin, Suurten kaupunkien verotulojen hidaskasvu 1990-2004. Helsingin tietokeskuksen verkkojulkaisu 2004:24

Heikki Helin, Verotulot hiipuivat. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2003. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 2004:6

9. Tulot

Keskimääräiset valtionveronalaiset tulot tulonsaajaa kohden kasvoivat vuodesta 1995 vuoteen 2002 yli kolmanneksella. Espoossa, Helsingissä ja Turussa kasvu oli suurempaa kuin koko maassa keskimäärin. Muissa suurissa kaupungeissa kasvu jäi alle maan keskitason, Vantaalla se oli pienintä.

Pääkaupunkiseudun kunnissa keskimääräiset vuositulot tulonsaajaa kohden olivat selvästi korkeammat, kuin muissa suurissa kaupungeissa tai muualla Suomessa.

Espoossa vuoden 2002 keskitulot olivat peräti 48 prosenttia korkeammat kuin muualla maassa keskimäärin. Myös Helsingissä ja Vantaalla tulotaso oli muuta Suomea korkeampi.

Tampereella ja Oulussa keskimääräiset valtionveronalaiset tulot olivat kuta kuinkin samalla tasolla kuin muualla Suomessa. Turussa keskimääräinen tulotaso jäi hiukan muuta

Suomea alemmaksi. Vuoden 1995 tasoon nähden Oulun, Tampereen ja Vantaan tulonsaajien tulokehitys oli heikentynyt, kun taas Helsingissä, Espoossa ja Turussa tulonsaajien tulotaso oli parantunut muuhun Suomeen nähden.

Tulonsaajien jakautuminen tuloluokkiin on Oulussa Tampereella ja Turussa hyvin samankaltainen kuin muussa osassa Suomea. Pääkaupunkiseudun kaupungeissa ylemmät tulo-
luokat korostuvat.

Palkkatulojen osuus kaikista valtionveronalaisista tuloista oli vuonna 2002 suurissa kaupungeissa muuta maata korkeampi, Vantaalla jopa yli 75 prosenttia. Suurista kaupungeista Helsingissä, Espoossa ja Turussa pääomatulojen osuus oli suurempi kuin muualla maassa. Vantaalla sen sijaan pääomatulojen osuus verotetuista tuloista jäi alhaisimmaksi. Eläketulojen osuus verotetuista tuloista oli kuusikosta vain

Taulukko 9.1 Keskimääräiset valtionveronalaiset tulot tulonsaajaa kohden suurissa kaupungeissa ja muualla Suomessa 1995 ja 2002

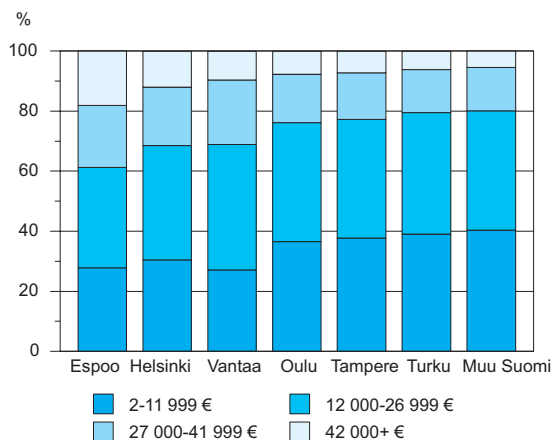
Alue/kaupunki	keskitulot/tulonsaaja, euroa		kasvu 95-02, %	tulotaso, muu Suomi = 100	
	1995	2002		1995	2002
Muu Suomi	14 691	20 068	36,6	100	100
Espoo	20 516	29 625	44,4	140	148
Helsinki	18 012	25 484	41,5	123	127
Oulu	15 268	20 537	34,5	104	102
Tampere	14 963	20 148	34,7	102	100
Turku	14 061	19 502	38,7	96	97
Vantaa	17 468	23 084	32,2	119	115

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Turussa hieman korkeampi kuin muualla maassa. Vantaalla ja Espoossa eläketulojen osuus jäi runsaaseen kymmeneen prosenttiin.

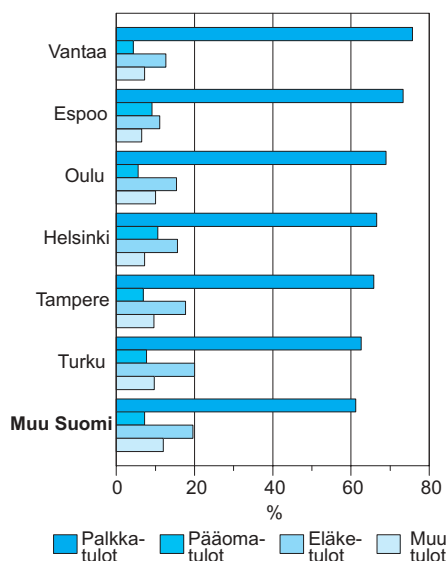
Työvoimaan kuulumattomien (työttömät, eläkeläiset, lapset, omaa taloutta hoitavat jne.) suhde työlliseen työvoimaan, ns. taloudellinen huoltosuhde, on suurissa kaupungeissa selvästi koko maan tasoa parempi. Myös sen positiivinen kehitys on ollut viime vuosina huomattavasti nopeampaa suurissa kaupungeissa kuin koko maassa keskimäärin. Selvästi edullisin huoltosuhde on pääkaupunkiseudun kunnissa. Vantaalla ja Espoossa suhdeluvun arvo on pienempi kuin yksi eli jokaista työvoiman ulkopuolista kohden on enemmän kuin yksi työllinen.

Kuvio 9.2 Eri tuloluokkiin kuuluneiden osuus kaikista tulonsaajista 2002

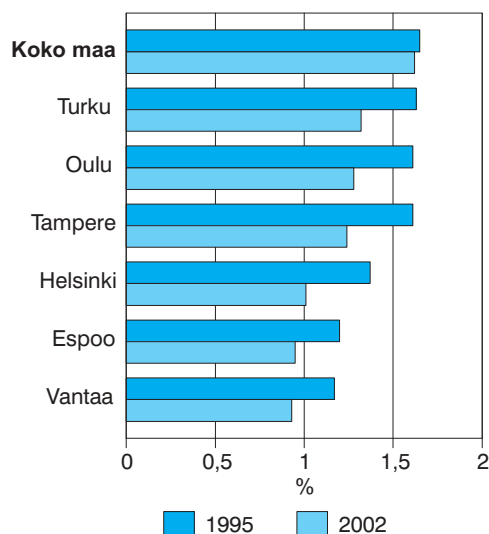
Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Kuvio 9.1 Tulolajien osuus kaikista valtionveronalaisista tuloista 2002

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Kuvio 9.3 Taloudellinen huoltosuhde suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2002

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

10. Vaalit

Eduskuntavaalien äänestysprosentti on viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana vaihdellut 65 ja 85 prosenttia välillä. Eduskuntavaalit pidettiin viimeksi vuonna 2003, jolloin koko maan äänestysprosentti oli 66,7 prosenttia. Suurista kaupungeista ainoastaan Oulussa jäätin valtakunnallisen keskitason alapuolelle.

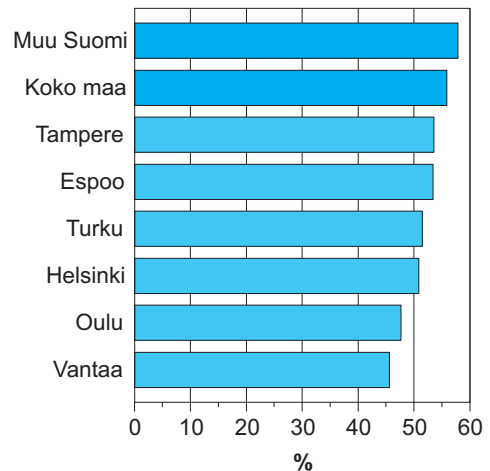
Tasavallan presidentin valinta on kaikkein eniten kiinnostusta herättävä vaalitapahtuma Suomessa. Kaksivaiheiseen suoraan vaalitapaan siirtyminen vuoden 1994 vaaleista alkaen on vakiinnuttanut äänestysaktiivisuuden nykyiselle noin 76 prosenttiin tasolle. Toinen vaalikierros on ollut kautta maan hieman ensimmäistä vilkkaampi. Muista suurista kaupungeista poiketen jäi helsinkiläisten ja turkulaisten äänestysintona alle suomalaisen keskitason viime presidentinvaaleissa vuonna 2000. Samoin kuin kunnallisvaaleissa, olivat Espoon äänestäjät näissä vaaleissa suurista kaupungeista kaikkein aktiivisimpia.

Mielenkiinto kunnallisvaaleja kohtaan on viimeisten 50 vuoden aikana merkittävästi vähentynyt. Äänestysaktiivisuus näissä vaaleissa on parhaimmillaan 1960-luvulla lähennellyt 80 prosenttia. Kunnallisvaalit pidettiin viimeksi vuoden 2000 syksyllä, joten nyt vuoden 2004 syksyllä on uudet vaalit edessä. Kunnallisvaalien äänestysintona on neljässä suuressa kaupungeissa saatu pidettyä yli 50 prosentissa. Sen sijaan Vantaalla ja Oulussa se viime vaaleissa putosi alle puoleen äänioikeutetuista. Vantaalla äänesti vain 45,6 prosenttia kaupunkilaisista. Kunnissa on pohdittu syitä kunnallisvaalien äänestysintona laskuun, mutta mitään selkeää yksiselitteistä syy-seuraus-suhdetta ei ole tuotu esille.

Europarlamenttivaalit pidettiin viimeksi kesällä 2004. Äänestysaktiivisuus on näissä vaaleissa kautta niiden lyhyen

historian ollut hyvin matala. Koko maassa äänestäjistä käytti oikeuttaan vain 41,1 prosenttia. Edellisiin EU–vaaleihin verrattuna aktiivisuus kuitenkin kasvoi lähes 10 prosenttiyksiköllä. Ehkä äänestysintona kasvuun vaikutti se, että Suomen paikkaluku pieneni EU –parlamentissa. Suurissa kaupungeissa – Oulua lukuun ottamatta – mielenkiinto EU –vaaleja kohtaan oli maan keskiarvoa suurempi, Espoossa ja Helsingissä jopa kunnallisvaalien tasoa.

Kuvio 10.1 Äänestysprosentit kunnallisvaaleissa 2000 suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa

Ahvenanmaa ei ole mukana kunnallisvaaleissa.

Lähde: Tilastokeskus, Statfin-tietokanta ja Oikeusministeriö, vaalitiedot.

Taulukko 10.1. Äänestysprosentit vaaleissa suurissa kaupungeissa ja koko maassa

	Presidentinvaalit 2000		Eduskuntavaalit 2003	Kunnallisvaalit 2000	Eurovaalit 2004
	1. Kierros	2. kierros			
Helsinki	72,8	74,3	68,8	50,9	52,3
Espoo	79,5	80,1	72,0	53,4	53,2
Vantaa	76,2	78,4	66,8	45,6	43,3
Turku	72,7	74,6	66,9	51,5	43,5
Tampere	75,3	77,5	67,6	53,6	42,4
Oulu	73,1	77,1	64,2	47,7	39,0
Muu Suomi	73,3	77,0	66,1	57,9	38,4
Koko maa	73,6	76,8	66,7	55,9	41,1

Lähde: Tilastokeskus, ALTIKA.

11. Vertailut

Pohjoismaisella tilastoalan yhteistyöllä on jo pitkät perinteet ja tietojen vaihto suurten kaupunkien kesken on säännöllistä. Kokoluokaltaan ovat pääkaupungit jokseenkin yhtäläisiä noin 0,5 miljoonan asukaslukuineen. Tukholman väkimäärä on näistä suurin ylittäen 750 000 asukasta. Kaupunkiseutujen asukasmäärät ylittävät miljoonan asukkaan rajan seutumäärittelyistä riippuen.

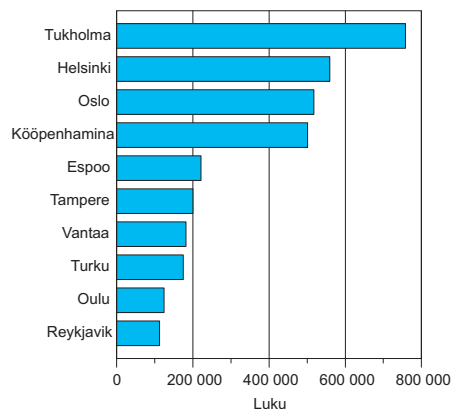
Kaikille näille kaupungeille on ollut yhteistä niiden kasvu. Vuodesta 1995 vuoteen 2003 on pääkaupunkien väkiluvun muutos jäänyt vajaan 10 prosentin tasolle, kun muuttoliike on enevässä määrin kohdistunut keskuskaupunkien ympäristökuntiin. Suomessa kaupungeista voimakkainmin ovat kasvaneet Espoo ja Oulu, Espoo lähes 19 prosenttia ja Oulu 17 prosenttia, kummassakin on kasvua ollut uuden pienen kaupungin verran.

Alle 18 -vuotiaiden lasten määrä on kasvanut lähes jokaisessa suuressa kaupungissa, Turku poikkeuksena. Lasten suhteellisen osuuden muutos sen sijaan vaihtelee. Vuoden 1995 jälkeen on lasten väestöosuus kasvanut Kööpenhaminassa, Tukholmassa ja Oslossa, muissa kaupungeissa pienentynyt.

Vanhusten lukumäärä ja suhteellinen väestöosuus on merkittävästi pienentynyt Tukholmassa, Oslossa ja Kööpenhaminassa. Suomen kaupungeista Turussa, Tampereella ja Helsingissä vanhusten osuus väestöstä on myös alentunut samoin Reykjavikissä, mutta muita pohjoismaisia pääkaupunkeja vähemmän. Vanhusten osuus väestöstä on kasvanut Oulussa, Espoossa ja Vantaalla.

Suurten kaupunkien väestö on pitkälle koulutettua. Laajapohjainen ja monipuolinen korkeakouluissa saatu koulutus on osaamiseen perustuvan elinkeinotoiminnan eräs perus-

Kuvio 11.1 Väestö 1.1.2003

Lähde: NORDSTAT-tilastotietokanta ja Tilastokeskus; ALTIKA.

Taulukko 11.1 Väestönmuutos suurissa kaupungeissa

	Väkiluku		Muutos	
	1.1.1995	1.1.2003	1995-2003	%
Helsinki	515 765	559 716	43 951	8,5
Espoo	186 507	221 597	35 090	18,8
Vantaa	164 376	181 890	17 514	10,7
Tampere	179 251	199 823	20 572	11,5
Oulu	106 521	124 588	18 067	17,0
Turku	162 372	174 618	12 246	7,5
Kööpenhamina	471 300	501 285	29 985	6,4
Reykjavik	103 036	112 490	9 454	9,2
Oslo	483 401	517 401	34 000	7,0
Tukholma	703 627	758 148	54 521	7,7

Lähde: Nordstat-tilastotietokanta ja Tilastokeskus, ALTIKA.

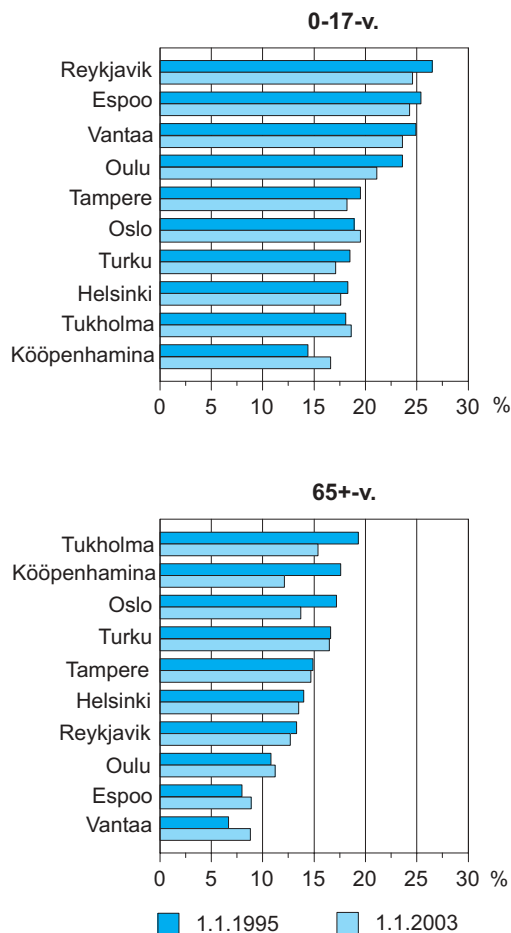
edellytyksistä. Usean osaamisalan keskittymisellä samaan elinpiiriin saavutetaan usein sellaisia etuja, joita muulla tavoin olisi hyvin hankala tavoittaa. Sen vuoksi suuret kaupungit ovat olleet myös valtakunnallisen kasvun vetureita ja työpaikkakasvun kärjessä.

Suomalaisissa suurissa kaupungeissa keskimäärin joka neljännellä työikäisellä on taustanaan pelkkä perusasteen yhdeksänvuotinen koulutus. Oslossa ja Tukholmassa perusasteen varassa olevia on vähemmän. Sen sijaan Reykjavikissa lähes 30 prosenttia työikäisistä on pelkän perusasteen varassa samoin kuin Vantaalla.

Keskiasteen 10-12 –vuoden koulutus on Vantaalla, Tampereella ja Turussa kaikkein yleisin koulutustaso, aivan kuten Kööpenhaminassakin. Suomen suurissa kaupungeissa – ehkä Espoota lukuun ottamatta – koulutusjakauma muistuttaakin toisiaan. Espossa, Helsingissä ja Oulussa asuvan väestön koulutustaso on hyvin korkea, koska yli 40 prosentilla väes-

töstä on vähintään 13 vuoden koulutus taustallaan. Käytännössä tämä merkitsee vähintään keskiasteen jälkeistä 2-3 vuoden lisäkoulutusta ja nykyisen luokituksen mukaista vähintään alinta korkea-astetta. Pohjoismaiden pääkaupungeista Reykjavikin, Oslon ja Tukholman aikuisväestöjen koulutustaso on myös korkea.

Kuvio 11.2 0-17- ja 65+-vuotiaiden osuus koko väestöstä 1.1.1995 ja 1.1.2003

Taulukko 11.2 Väestön koulutustaso, % 25-64-vuotiaista

	Koulutusvuosia		
	0-9	10-12	13-
Helsinki	24,9	33,2	41,8
Espoo	20,3	29,1	50,6
Vantaa	29,6	36,8	33,6
Tampere	22,6	39,5	37,9
Oulu	19,2	38,5	42,3
Turku	25,8	39,0	35,2
Kööpenhamina	22,5	39,8	33,4
Reykjavik	29,1	29,7	40,9
Oslo	11,0	38,6	45,1
Tukholma	12,8	38,1	46,7

Suomen osalta tuntematon koulutus sisältyy 0-9 koulutusvuosiin.

Lähde: Nordstat-tilastotietokanta ja Tilastokeskus, ALTIKA.

Lähde: Nordstat-tilastotietokanta ja Tilastokeskus, ALTIKA .

Kaupunkiseudut

Suuret kaupungit ovat talousalueidensa toiminnallisia keskuksia. Kaupunkiseutujen kuntien määrä vaihtelee historialta ja perinteistä johtuen Turun seudun 17 itsenäisestä kunnasta Tampereen seudun kuuteen kuntaan. Talousalueena seutukunnat ovat kuitenkin tiiviitä ja yhtenäisiä, eikä kunta-rajaja yleensä huomaa.

Kaikki seutujen keskuskaupungit menettävät väestöään ympäristökunnille, mutta talousalueittain tarkasteltuna väestön kasvu on ollut erityisen nopeaa koko maahan verrattuna. Suomalaisista asui 35 prosenttia vuonna 1993 suurten kaupunkien seutukunnissa. Vuoden 2002 lopussa asui suomalaisista jo 38 prosenttia samoissa seutukunnissa. Väestön kertyminen suuriin kaupunkiin ja niiden ympäristökuntiin kertoo kuntien hyvästä palvelutasosta sekä ennen muuta työpaikkojen syntymisestä sinne, missä elinkeinotoiminnan kasvuympäristö on suotuisa.

Taulukko 11.3 Väestö seutukunnittain ja osuus koko maan väestöstä 1995 ja 2003

Alueet	Väestö yhteensä		Osuus koko maan väestöstä	
	1995	2003	1995	2003
Koko maa	5 116 826	5 219 732	100	100
Seutukunnat yht.	1 828 578	2 014 354	35,7	38,6
Helsingin	1 106 011	1 216 308	21,6	23,3
Turun	270 141	289 311	5,3	5,5
Tampereen	280 389	309 589	5,5	5,9
Oulun	172 037	199 146	3,4	3,8

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Suuret kasvukeskukset olivat erityisasemassa kun Suomi saatiin viime vuosikymmenen laman jälkeen jaloilleen. Työpaikat syntyivät erityisosaamista vaativille aloille valtaosin niille kaupunkiseuduille, joissa tarvittavan tieto-aidon ohella oli riittävän suuri kriittinen massa myös oheispalvelutyöpaikkojen synnylle. Vuonna 1993 oli suurilla kaupunkiseuduilla 40,3 prosenttia kaikista valtakunnan työpaikoista. Sittemmin kasvun jatkuessa vuoden 2002 lopulle, oli näihin seutuihin keskittynyt jo 44,7 prosenttia koko maan työpaikoista. Koko maan kannalta on ensiarvoisen tärkeää turvata osaamiseen perustuvan kasvun jatkuminen näillä taloudellisen toiminnan ydinseuduilla. Ainoa keino globaalissa kilpailussa menestymiseen on sijoittaminen osaamisen aivan terävimpään innovatiiviseen kärkeen.

Taulukko 11.4 Asuntojen lukumäärä ja osuus koko maan asunnoista 2002

	Asuntoja	%:a koko maasta
Koko maa	2 574 444	100
Seutukunnat yhteensä	989 717	38,4
Helsingin	594 360	23,1
Turun	150 768	5,9
Tampereen	154 505	6,0
Oulun	90 084	3,5

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Taulukko 11.5 Asunnottomat 1 000 asukasta kohti 1995 ja 2003

Alue	1995	2003
Koko maa	2,1	1,6
Helsingin seutukunta	5,1	3,9
Turun seutukunta	2,7	1,7
Tampereen seutukunta	1,7	2,0
Oulun seutukunta	2,0	0,7

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Taulukko 11.6 Seutukuntien työpaikkojen osuus (%) koko maasta 1995 ja 2001

	Työpai-kat		%:a koko maasta	
	1995	2001	1995	2001
Koko maa	1 932 752	2 235 317	100	100
Seutukunnat yhteensä	794 673	1 003 011	41,1	44,9
Helsingin	508 889	653 121	26,3	29,2
Turun	109 888	129 190	5,7	5,8
Tampereen	110 546	137 348	5,7	6,1
Oulun	65 350	83 352	3,4	3,7

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Taulukko 11.7 Toimeentulotukea saaneet % väestöstä 1995 ja 2002

	1995	2002
Koko maa	11,4	8,3
Helsingin seutukunta	12,9	8,1
Turun seutukunta	10,8	8,8
Tampereen seutukunta	10,6	8,0
Oulun seutukunta	13,5	8,9

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit.

Taulukkoluetelo

1. Väestö	7
1.1 Väestön osuus koko maahan verrattuna 1990-2003	7
1.2 Väestö ikäryhmittäin, % 31.12.2003	8
1.3 Väestön kasvuprosentti, indeksi 1990=100	8
1.4 Väestön kehitys vanhuksat ja lapset 0-17-vuotiaiden ja 65+ vuotiaiden osuus väestöstä 1990-2003	9
2. Asuminen	11
2.1 Asunto-osakehuoneistojen keskimääräiset kauppahinnat suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2003	12
3. Elinkeinorakenne	13
3.1 Työpaikat toimialoittain suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa vuonna 2002	13
3.2 Työpaikkaomavaraisuus vuosina 1995 ja 2002	14
3.3 Työnantajasektorien osuudet (%) kaikista työpaikoista 2002	15
4. Työmarkkinat	16
4.1 Työllisyysaste suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa vuosina 2000 ja 2002	16
4.2 Työttömyysaste suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa 2000 ja 2002	16
4.3 Työttömät työnhakijat pitkäaikais- ja nuorisotyöttömät suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa vuonna 2003	17
5. Koulutus	19
6. Hyvinvointi	21
6.1 Yleistä asumistukea saaneet ruokakunnat	22
6.2 Yleinen asumistuki vuosina 1994, 1996 ja 2002	22
6.3 Kelan ikävakioitu sairastavuusindeksi 1990-2001	24
7. Kulttuuri	25
7.1 Teattereiden esityskerrat ja katsojamäärät 2003	25
7.2 Orkestereiden esityskerrat ja kuulijat 2003	25

7.3	Kirja ja medialainat 1000 asukasta kohti Euroopan Unionin pääkaupungeissa (EU15) vuonna 2001	26
7.4	Kulttuuritilaisuuksissa käynnit 1 000 asukasta kohti Euroopan Unionin pääkaupungeissa (EU15) vuonna 2001	26
8.	Kuntatalous	27
8.1	Kuntatalouden tunnuslukuja	27
8.1	Kuntatalouden tunnuslukuja	28
9.	Tulot	29
9.1	Keskimääräiset valtionveronalaiset tulot tulonsaajaa kohden suurissa kaupungeissa ja muualla Suomessa 1995 ja 2002	29
10.	Vaalit	31
10.1.	Äänestysprosentit vaaleissa suurissa kaupungeissa ja koko maassa	32
11.	Vertailut	33
11.1	Väestönmuutos suurissa kaupungeissa	33
11.2	Väestön koulutustaso, % 25-64-vuotiaista	34
11.3	Väestö seutukunnittain ja osuus koko maan väestöstä 1995 ja 2003	35
11.4	Asuntojen lukumäärä ja osuus koko maan asunnoista 2002	35
11.5	Asunnottomat 1 000 asukasta kohti 1995 ja 2003	36
11.6	Seutukuntien työpaikkojen osuus (%) koko maasta 1995 ja 2001	36
11.7	Toimeentulotukea saaneet % väestöstä 1995 ja 2002	36

Kuvioluettelo

1. Väestö	7
1.1 Ulkomaan kansalaisten väestöosuus suurissa kaupungeissa sekä muualla Suomessa ja koko maassa 31.12.2003	10
2. Asuminen	11
2.1 Ahtaasti asuvien osuus yli kahden hengen asutokunnista suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa 2003	11
2.2 Yhden hengen asutokuntien osuus kaikista asutokunnista suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa vuosina 1999 ja 2003	11
2.3 Valmistuneiden asuntojen määrä 1 000 asukasta kohti 2001–2003 keskiarvo	12
3. Elinkeinorakenne	13
3.1 Tuotannon arvonlisäys 2002 seutukuntien osuus koko maasta	14
3.2 Tutkimus- ja kehittämismenojen osuus koko maasta maakunnittain 1995 ja 2000	14
3.3 Tuotannon arvonlisäys seutukunnittain 1995–2002 (Indeksi, 1995=100)	15
4. Työmarkkinat	16
4.1 Työttömyysaste suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1990–2002	16
4.2 Suurten kaupunkien pendelöinti 31.12.2001	18
5. Koulutus	19
5.1 15 vuotta täyttäneen väestön koulutustaso suurissa kaupungeissa ja muualla Suomessa 2002	19
5.2 25-34-vuotiaat korkea-asteen tutkinnon suorittaneet kotikunnan mukaan, % koko maasta 2002	19
5.3 Tutkinnon suorittaneiden osuus 15-vuotta täyttäneistä suurissa kaupungeissa ja muualla Suomessa 2002	20
6. Hyvinvointi	21
6.1 Toimeentulotukea saaneiden henkilöiden osuus väestöstä suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa sekä koko maassa 1993, 1996 ja 2002	21
6.2 Asunnottomat 1 000 asukasta kohti suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2003	22
6.3 Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet sekä omaisuusrikokset 1000 asukasta kohti suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2003	23

7. Kulttuuri	25
8. Kuntatalous	27
9. Tulot	29
9.1 Tulolajien osuus kaikista valtionveronalaisista tuloista 2002	30
9.2 Eri tuloluokkiin kuuluneiden osuus kaikista tulonsaajista 2002	30
9.3 Taloudellinen huoltosuhde suurissa kaupungeissa ja koko maassa 1995 ja 2002	30
10. Vaalit	31
10.1 Äänestysprosentit kunnallisvaaleissa 2000 suurissa kaupungeissa, muualla Suomessa ja koko maassa	31
11. Vertailut	33
11.1 Väestö 1.1.2003	33
11.2 0-17- ja 65+-vuotiaiden osuus koko väestöstä 1.1.1995 ja 1.1.2003	34